

SZITUÁCIÓS BŰNMEGELŐZÉS LAKÓÖVEZETEK BEN

1. A szituációs bűnmegelőzés alapjai

Történelmi visszapillantásként érdemes utalni arra, hogy Worms városának 1307-ből kelteződő iskolai rendtartása szerint „egyetlen tanulónak sem szabad éles kést magánál tartania vagy használnia, továbbá mellőzendő bármiféle olyan fegyver bevitele az iskolába, amivel mások számára veszélyt lehetne előidézni”.¹

A szituációs bűnmegelőzés elterjedésének megértéséhez szolgál adalékul az a tény, hogy a második világháború utáni technikai fejlődés lehetővé tette a bűnözők számára is a nagyobb anonimitással párosuló mobilitást. Azonban csak a hetvenes évek végén és a nyolcvanas években elszaporodó terrorcselekmények (például Schleyer gyáros elrablása) hívták fel a rendőrség figyelmét a lakótelepek anonimitására. Ebben az időben a biztonság és a bűnözés elleni küzdelem kizárólagosan rendőri feladat volt.²

Clarke szerint³ a szituációs bűnmegelőzés azokkal az alkalomsökkentő intézkedésekkel foglalkozik, amelyek speciális bűncselekményformákra irányulnak, a közvetlen környezet

---

¹Christian Weicht: *Kriminalpraevention aus Sicht der Polizei – eine Aufgabe auch für Architekten und Stadtplaner?* Die Kriminalpraevention, 1/2002., S. 4–11.

²Uo.

³Ronald V. Clarke: *Situational crime prevention*. In: Michael Tonry – David P. Farrington (eds.): *Building a safer society. Strategic approach to crime prevention*. The University of Chicago Press, Chicago–London, 1995, pp. 91–150.

szervezési és/vagy strukturális szisztematikus és állandó változását tartalmazzák, és amelyek egy bűncselekmény elkövetését kockázatosabbá és nehezebben megvalósíthatóvá teszik, és ezáltal csökkentik a tettes hasznát.

Obergfell-Fuchs úgy véli⁴, hogy az évezredváltás idején a kommunális hálózati modellek és a gazdasági megfontolások egyaránt a helyi kontrollt helyezik előtérbe. Ennek következtében a kommunális bűnmegelőzés újabb modelljének megalapozására került sor. Ennek függvényében kell szót ejteni a Rational-Choice-Theorie lényegéről, ez abból indul ki, hogy a bűnelkövetői viselkedés racionális döntési folyamat eredménye, ami a költség–haszon elemzésen alapszik. Az alapgondolat lényege, hogy valamennyi bűncselekmény valamilyen intención alapszik, és hogy a cselekményt mindig meghatározott szituatív tényezők befolyásolják, amelyek a tettet egyfajta költség–haszon elemzésre ösztönzik. Ebből a szempontból a költségek emelkedése a prevenció kiindulási alapja. Tehát a tettes és a potenciális sértett mellett a megfelelő szituáció a legfontosabb, amelyben mindketten összetalálkoznak. A Crime-Pattern-Theorie az előbbinél még nyomatékosabban a tettes–sértett kölcsönös viszonya és rutintevékenysége mellett a tér–idő viszonylatban jelentkező interakciós mezőre helyezi a hangsúlyt. Ez az alapja a szituációs bűnmegelőzésnek, amely alapvetően befolyásolja a bűnmegelőzési stratégiát, hiszen a prevenciót mindenekelőtt a bűnalkalmak csökkentésére és megváltoztatására koncentrálja. Ez nem a tettes motivációit akarja megváltoztatni, hanem ennél sokkal nagyobb szerepet játszik az a szituáció, amelyben a cselekményt elkövetik. Ez azt jelenti, hogy az építészeti, szervezési és szociális környezet megváltozásával megváltozik a bűnelkövetői magatartás bekövet-

⁴ Joachim Obergfell-Fuchs: *Ansätze und Strategien Kommunalen Kriminalprävention*. Iuscrim, Freiburg, 2001, S. 588–589.

kezésének valószínűsége is. Ez egyrészt a felderítési kockázat megnövelésével, másrészt a tettes lehetséges hasznának csökkentésével és olyan kognitív komponensekkel érhető el, mint a szituatív komponensekhez kapcsolt bűnösség és a sajnálkozásérzet erősítése.

A szituációs bűnmegelőzés „alapfilozófiája”, hogy a bűnözés visszaszorítása elsősorban a bűnalkalmak csökkentésén keresztül érhető el. Ezért a *szekunder prevenció fő feladata* a bűnalkalmak struktúrájának megváltoztatása, ami leginkább a környezeti elemek olyan kialakításával érhető el, amely a többé-kevésbé racionálisan gondolkodó potenciális bűnelkövetőt eredeti szándékától eltéríti.⁵ A bűnalkalmak koncentrált csökkentése pedig a bűnözés egészének erőteljesebb csökkenését okozza. Mindez azt jelenti, hogy a szituációs bűnmegelőzés nem csupán „ad hoc” módszerek gyűjteménye, hanem az alkalmazott elmélet szilárd talaján áll. A szituációs bűnmegelőzés sikeres alkalmazásának csaknem száz evaluált példája létezik.⁶ A struktúra elengedhetetlen elemei: a célobjektum, a bűnelkövetéshez elegendő kriminális energia, a célobjektum vagy az elkövetési eszköz hozzáférhetősége, a bűnfelderítés kockázata (ideértve az elítéltetés való-

⁵ Vö.: Ronald V. Clarke: *Situational Crime Prevention: Its Theoretical Basis and Practical Scope*. In: Michael Tonry – Norval Morris (eds.): *Crime and Justice: An Annual Review of Research*. University of Chicago Press, Chicago, 1983. Idézi: Martha J. Smith: *Regulating opportunities: multiple Roles for civil remedies in situational crime prevention*. *Crime Prevention Studies*, vol. 9., 1998, pp. 67–88., 71.; Edwin Kube: *Systematische Kriminalprävention*. BKA Forschungsreihe Sonderband, Wiesbaden, 1987, S. 19.; Smith utal arra, hogy ennek a dolgozatnak – tematikailag – előfutára Ray C. Jeffery: *Crime Prevention Through Environmental Design* (SAGE, Beverly Hills, 1971) című könyve csakúgy, mint Oscar Newman mind a mai napig megalapozónak számító műve: *Defensible Space: Crime Prevention Through Urban Design*. MacMillan Co., 1972

⁶ Bővebb kifejtését lásd Marcus Felson – Ronald V. Clarke: *Opportunity Makes the Thief – Practical theory for crime prevention*.

<http://www.homeoffice.gov.uk/rds/prgpdfs/fprs98.pdf> Ismerteti: Helmut Koetzsche: *Recension*. *Die Kriminalprävention*, 3/1999., S. 116–117.

színűségét, a szankció és az egyéb szociális költségek mértékét), valamint a tett hozadéka.⁷

A szituációs bűnmegelőzés modellje a korábban megszokott személyre irányultság helyett a bűncselekmény kontextusára összpontosít. E szerint az építészeti, a szervezeti és a szociális környezet az, amelyben a bűncselekmény létrejön. A cél, hogy a kedvező bűnalkalom-struktúrát változtassuk meg. E megközelítés előnye, hogy – szemben a tettesorientálttal – nem igényel bármiféle prognózist vagy az egyéni veszélyességre alapozó tettesképet, hanem a közvetlen szituációra fókuszál. További előny: a szituációs komponensek stabilabbak és egyszerűbbek a megelőzés számára, mint a személy és annak viselkedése.⁸

Az úgynevezett *defensible space*⁹ a szituációs bűnmegelőzés egyik olyan alapfogalma és egyben kiinduló hipotézise, amely már átvezet az építészeti bűnmegelőzéshez. Oscar Newman már idézett alapozó munkájában azt hangsúlyozza¹⁰, hogy a defensible space a lakókörnyezetek egyfajta modellje, amely meggátolja a bűnt, mégpedig valamely szociális szerkezet fizikai kifejeződésének megalkotásával, amely magát megvédi. A defenzív térséget alkotó valamennyi különböző elem kombinációja azt a közös célt szolgálja, hogy „a környezet a maga latens territorialitásában a közösség szemében azt a felelősséget fejezi ki, amit az visel a biztonság, a hasznos és a jó közérzet térsége irányában”. A defensible space mechanizmusok láncolatának az összessége, legyenek azok tényleges vagy szimbolikus akadályok, amelyek a térségre erős hatást gyakorolnak, megteremtik a felügyelet lehetőségét, és amelyek lehetővé teszik

⁷ Edwin Kube: i. m. 19. o.

⁸ Joachim Oberfell-Fuchs (1987): i. m. 32–33. o.

⁹ Verteidigungsfähigen Raumes = védelemképes térség – német nyelvből visszafordítva.

¹⁰ Oscar Newman: i. m. 3., 19. o.

az adott terület kontroll alatt tartását. A defensible space élő lakókörnyezet, amelyet a lakosok alkalmazhatnak életük, családjuk, szomszédaik és barátaik biztonsága érdekében.

Látni kell azonban azt is – folytatja Newman –, hogy a középosztályba tartozó szomszédság a biztonság felelősségét a rendőrségtől várja. A felső réteg szintén támaszkodik a rendőrségre, ezen túlmenően saját biztonsági szolgáltatókat is alkalmaz. Az is megfigyelhető azonban, hogy ott, ahol a lakosság magánemberek együtteséből és nem közösségből áll, a biztonság romlik. Van olyan nézet, amely szerint a defensible space a középosztály gondolkodására jellemző, ez azonban változhat. A szegénynek megvan a saját kultúrája. Ők nem akarják a középosztály békés, biztonságos, egyhangúan unalmas életét. Nem akarnak vagyoni sem szert tenni. Nem akarják azokat az értékeket, amelyek a középosztály igényeihez tartoznak. Az erőszak, a harc kultúrájuk szerves része. Nem akarnak semmiféle falakat, legyenek azok valóságosak vagy csak saját térségük képzeletbeli határai. Ez azonban egy minden alapot nélkülöző romantikus kép a szegényekről. Kutatások bizonyítják, hogy a szegények szeretnék a középosztály szintjét elérni. A biztonság tehát nem csak a középosztály vágya.

A félelmi térségek¹¹ bizonytalan térségeket és elkövetési alkalmakat jelentenek. Ilyenek azok a helyek, amelyek

- nem áttekinthetők,
- helytelenül vagy hiányosan vannak megvilágítva,
- nincs lehetőség kikerülni őket és/vagy
- esetében a szociális kontroll hiányzik.

---

¹¹ Christian Weicht: i. m. 4–11. o.

A félelmi térségek egyéenként változnak, ennek következménye, hogy egyes emberek bizonyos helyeket elkerülnek, ezáltal szociális mozgásterük beszűkül (például idős hölgyek este bizonyos kulturális rendezvényeket nem látogathatnak).

Oscar Newman elképzelése a védelemképes térségről lassan elfogadottá válik. Ezek legfontosabbjai a következők¹²:

- magasházak mellőzése,
- bejáratonként maximum 6-9 lakás,
- 2-3 lakóegységes rövid folyosók tervezése,
- a telkek hatékony behatárolása,
- közösségi térségek megléte,
- az áttekinthetetlen helyek felügyelete például kamerákkal,
- kívülről vizuális felügyelet, így például a házbejáratokba való beláthatóság,
- a közösségi és a nem közösségi térségek szimbolikus akadályokkal való elhatárolása.

A szituációs megelőzés célja számos szituatív körülmény megváltoztatása, hogy az emberek speciális szituációban úgy dönthessenek, nem kerülnek kapcsolatba illegális cselekménnyel. Ennek a felfogásnak a háttérében az áll, hogy a bűncselekmények jelentős részét nem a személyiségben vagy a szociális körülményekben keresendő okok miatt, hanem azért követik el, mert azonnali közvetlen motiváció gyakorol hatást egy konkrét szituációban, amelyet az egyén észlel.¹³ Ronald V. Clarke¹⁴ szituáció-megelőzési definíciója ezt fejezi ki. E szerint a szituációs megelőzés olyan lehetőségcsökkentő intézkedések

¹² Oscar Newman: i. m.

¹³ Johannes Knutsson: *The Swedish Experience of Situational Crime Prevention*. Studies on Crime and Crime Prevention, vol. 7., no. 2., 1998, pp. 189–212.

¹⁴ Ronald V. Clarke: *Situational crime prevention – successful case studies*. Harrow and Heston, New York, 1992, p. 4.

gyűjteménye, amelyek 1) a bűncselekmények valamely specifikus formájára irányulnak; 2) magukba foglalják a közvetlen környezet menedzselését, dizájnolását vagy manipulálását olyan rendszeres és folyamatos formában, amennyire ez csak lehetséges; 3) úgy, hogy az megnövelje a bűnelkövetés kockázatát és nagymértékben csökkentse az elkövető hajlandóságát.

Később Clarke és Homel tovább pontosított. E szerint¹⁵ a szituációs bűnmegelőzés lehetőségeit négy kategóriába és egyenként négy technikába sorolta.

Első kategória: a preventív intézkedések észlelhetőségének megerősítése = *increasing perceived effort* a következők szerint:

1. a célelés megnehezítése például fizikai akadályokkal (például zárok, betörésbiztos anyagok) = *target hardening*;
2. bejárat korlátozások például parkolóbekerítéssel vagy akadály létesítésével = *access control*;
3. a potenciális tettes elirányítása és szabályozása például zsákutcák létesítésével, buszmegálló kialakításával, vagy éttermek irányított telepítésével = *deflecting offenders*;
4. a bűncselekményeknek kedvező tényezők kontrollja, például rendelkezés a fegyverek fölött, a kreditkártyák fényképpel ellátása, vagy a telefonhívó azonosítása = *controlling facilitators*;

---

¹⁵ Ronald V. Clarke – Ross Homel: *A revised classification of situational crime prevention techniques*. In: Steven P. Lab (eds.): *Crime prevention at a crossroad*. Highland Heights–Cincinnati, 1997, pp. 17–27.

Második kategória: azok az intézkedések, amelyek a tettesek felderítési kockázatát növelik meg = *increasing perceived risk*, a következők szerint:

5. be- és kijárat ellenőrzés, így például fémdetektorok a (köz)épületek bejáratainál vagy elektromos vagyoni védelmi berendezések az üzletek vagy a könyvtárak elhagyásakor = *entry/exit screening*;
6. formális felügyelet például a rendőrség vagy a magánbiztonsági szolgálat részéről avagy riasztóberendezések = *formal surveillance*;
7. ellenőrzés munkatársak segítségével, például áruházak videoberendezésekkel vagy parkolóhely-felügyelet = *surveillance by employees*;
8. természetes, informális ellenőrzési lehetőségek létesítése, például a sövények visszavágása, vagy a világítás javítása = *natural surveillance*;

Harmadik kategória: a tettes lehetséges hasznának csökkentése = *reducing anticipated rewards*, a következők szerint:

9. a lehetséges célobjektumok eltávolítása, például a közterületi készpénzes telefonautomaták felcserélése kártyással, kivehető autórádiók = *target removal*;
10. intézkedések a személyes tulajdon megjelölésére, például tárgyak gravírozása vagy regisztrálása, vagy el nem távolítható autórendszám = *identifying property*;
11. a lehetséges csábítások csökkentése, például a nemek szempontjából semleges telefonkönyv-bejegyzés = *reducing temptation*;
12. a tárgy használati értékének csökkentése, például az árubiztosítás úgynevezett ink-tag segítségével, PIN kóddal ellátott autórádió = *denying benefits*;

Negyedik kategória: intézkedések, amelyek jelentősen hatnak a tettesi oldal kognitív aspektusára, és a szituatív összetevőkön át kísérlik meg a tettes büntudatát, illetve sajnálkozását elérni = *inducing guilt or shame*, a következők szerint:

13. magatartási szabályok és használati rend felállítása = *rule setting*;
14. a hibás magatartás megvilágítása a morális szempontok által is, például „az áruházi lopás is lopás”, „csak az idioták isznak és vezetnek”, vagy az út széléről történő sebességmérések és intézkedések = *strengthening moral condemnation*;
15. korlátozásokat feloldó tényezők ellenőrzése, például alkoholfogyasztással kapcsolatos törvényi életkor-korlátozás létrehozatala és ellenőrzése = *controlling disinhibitors*;
16. a szociális rend tiszteletének megkönnyítését szolgáló intézkedések, például szeméttárolók vagy közösségi illemhelyek létesítése = *facilitating compliance*.

A szituációs bűnmegelőzés alapvetően a kriminológiában régóta ismert lehetőség-elméletből (opportunity-theory) nőtt ki, amelyik nagyobb fontosságot tulajdonított a kriminális aktivitás szociális háttere felderítésének, mint a bűnelkövető személyiségi jellemzőinek. Újdonság, hogy a lehetőség-elmélet makrostruktúrájából elsődleges fontosságra tett szert annak vizsgálata: miként lehet beazonosítani a szituatív jellemzőket, és lehetőséget adni azok megváltoztatására.¹⁶ Fontosságának hátterében elsősorban az a felismerés áll, hogy *a szituációt gyakran inkább*

---

¹⁶ Sharyn L. Roach Anleu: *The role of civil sanctions in social control: a socio-legal examination*. Crime Prevention Studies vol. 9., 1998, pp. 21–43., 31.
http://www.popcenter.org/library/crimeprevention/volume_09/Role_ofCivilSanctions.pdf

és gyorsabban lehet megváltoztatni, mint az emberi magatartást.
Ez elsősorban az épített környezetre vonatkozik.¹⁷

Ron Clarke hívja fel a figyelmet¹⁸ arra, hogy egy sor morális kérdés vetődik fel arról, miként viszonyul a társadalom a bűnhöz és a bűnözéshez. Filozófiai és politikai kérdések, amelyek azt firtatják, milyen társadalomban szeretnénk élni. Másrészt az esélyek latolgatása illúziókhöz vezethet, miután visszafordíthatatlan társadalmi változások indultak meg. Bizony lehet – folytatja –, hogy az állam, a család és a közösség mint a jelenlegi kriminálpolitika vezető egységei már ma kevésbé relevánsak egy olyan világban, amelyet elsődlegesen a gazdasági erők mozgatnak, de amelyben az egyén autonómiájának kitüntetett helye van a mindennapi életben. Ezekhez a társadalmi változásokhoz új koncepciókra van szükség, ilyennek tekintve a szituációs bűnmegelőzést, és ezeket alkalmazni kell a bűnözéskontrollal foglalkozó szakmai és politikai vitákban.

A szituációs bűnmegelőzés jellemzően területfüggő, azaz nemcsak valamilyen típusú bűncselekményt helyez figyelmé középpontjába, hanem a bűnelkövetés körülményei közül több tényezőnek is fontosságot szentel, ezeken belül elsősorban a

¹⁷ Így Monahan-Klassen. idézi Edwin Kube: i. m. 30. o. Más vélemény szerint azonban az épített környezet biztonságsegítő kialakítása még a primer prevenció körébe tartozik. Így: Robert Northoff (Hrsg.): *Handbuch der Kriminalprävention*. Nomos, Baden-Baden, 1997, S. 3. Primäre, an der Wurzel ansetzende, Prävention, 3.3.1. Wohnumfeld und Stadtplanung, S. 8–37. E szerint az álláspont szerint a primer és a szekunder prevenciót az választja el egymástól, hogy ez utóbbi az előbbinél kevésbé összpontosít a keretfeltételekre, és erősebben a tetthez vezető interakciós folyamatra. Erre vezethető vissza, hogy az angloamerikai irodalom a szekunder prevenciót a szituációs prevencióval azonosítja. Vö.: Robert Northoff: Uo. 4. o., Sekundäre, risikoorientierte, Prävention. 4.1. Verminderung des Täterrisikos, S. 1. <http://www.uni-kiel.de/isk/cgi-bin/files/Frauen.pdf>

¹⁸ Ronald V. Clarke (ed.): *Situational Crime Prevention*. Second Edition. Harrow and Heston Publishers, New York, 1997

helynek (térsegnek) és az időpontnak. Eme bűnmegelőzési formának, illetve az ezt szem előtt tartó programnak *célja* a bűnözés kvantitatív és kvalitatív csökkentése, továbbá a térfüggő viktimizációs szorongás hozzáigazítása a fennálló és a jövőben várható veszélyhelyzethez.¹⁹ Más megközelítésben a szituációs bűnmegelőzés legfontosabb céljai²⁰ a következők:

- a bűncselekmények végrehajtásának megnehezítése,
- a felderítési és lelepleződési rizikó megnövelése,
- a bűncselekmény rentabilitásának csökkentése,
- a későbbi önigazolás és kibeszélés megnehezítése.

Az előadottakból következően a bűnmegelőzés most tárgyalt fajtája elsősorban *rendőrségorientált*, ebből adódóan előtérbe helyezi azokat a gyakorlati lehetőségeket, amelyekkel a sértetté válás kockázata csökkenthető. E stratégia figyelmének előtérében az áll, hogy miként lehet a tér-, idő-, szociális és fizikai lehetőségek ismeretében a bűnelkövetést megelőzni vagy menedzselni, ideértve a bűnelkövető viselkedésének befolyásolását.²¹ Az érdeklődés homlokterében elsősorban az olyan, a bűnözés szempontjából frekventált helyek (forró pontok = hot spots) állnak, mint néhány esetben a lakószomszédi közösségek, a közintézmények bizonyos fajtái, általában pedig a közterületek, parkok, bevásárlóközpontok, tömegközlekedési eszközök és azok környezete, központi üzleti negyedek.²²

---

¹⁹ Edwin Kube: i. m. 317. o.

²⁰ Ronald V. Clarke: *Situational Crime Prevention: Successful Case Studies*. Harrow and Heston Albany, 1997, p. 16.; Claudia Riedel: *Situationsbezogene Kriminalprävention*. Lang, Frankfurt am Main, 2003, S. 77.

²¹ Ezt részletezi az úgynevezett SARA-modell (Scanning, Analysis, Response, Assessment). Egyik korai bemutatását lásd John E. Eck – William Spelman: *Problem-Solving: Problem-Oriented Policing in Newport News*. National Institute of Justice, Washington, 1987. Idézi: Martha J. Smith: i. m. 67–88., 72–73. o.

²² Sharyn L. Roach Anleu: i. m. 31–32. o.

2. Az épített környezet szerepe a szituációs bűnmegelőzésben – CPTED-elvek és általános gyakorlat (külföld)

A CPTED (ejtsd: szepted) mozaikszó, mégpedig a Crime Prevention Through Environmental Design rövidítése. (Hevenyészett magyar fordításban: bűnmegelőzés a környezettervezés segítségével.) Lényegében multidiszciplináris tevékenységként foghatjuk fel, ennek lényege, hogy megfelelő építészeti környezet kialakításával sikerüljön elriasztani a bűnözőket valamely lakóközteretből. Ez megalapozhatja a közterületek biztonságát, és növelheti az e területeket használók biztonságérzetét. E felfogás és tevékenység egészen a 20. század hatvanas éveig nyúlik vissza, szakirodalma óriási, csakúgy, mint a megvalósult projektek száma. A különféle irányzatokat csakúgy, mint az egyes fejlődési állomásokat, az eltelt fél évszázad alatt a világ különböző régióiban és országaiban szerzett pozitív és negatív tapasztalatokat még vázlatosan sincs lehetőség e helyütt ismertetni.²³ A következő bekezdésekben – a korábban már jórészt ismertetett elméleti alapokra építkező – néhány európai kezdeményezésről lesz szó. Ezúttal is hangsúlyozni kell azonban, hogy kontinensünk régiói, országai a világban megvalósult CPTED-technikákhoz viszonyítottan követő szerepet játszanak. A kezdeményezések zöme részben az amerikai (Egyesült Államok és Kanada), részben az ausztrál kontinensről származnak. Az imént említett országokban a rendőrség – aligha véletlenül, hiszen saját eminens bűncsökkentő érdekei ennek a szervezetnek vannak – oroszánrészt

²³ Erre vállalkozott a Wikipedia angol nyelvű verziója:

http://en.wikipedia.org/wiki/Crime_prevention_through_environmental_design. Itt a különféle irányzatok ismertetésén túl megtalálhatók az általában évenkénti rendszerességgel megrendezett kongresszusok, konferenciák, regionális szakmai összejövetelek anyagai is. A szakirodalom bőségére talán elegendő adalék, hogy a Google mintegy 86 ezer CPTED találatot jelez.

vállal nemcsak az elvek kidolgozásában, nem csupán a megfelelő szakemberképzésben, hanem az úgynevezett forró pontok környezetében a minél gyorsabb és hatékonyabb megvalósításban is, ideértve a lakossági közreműködés kiszélesítését. De amint a következőkben látjuk: a rendőrségi aktivitás Európa-szerte jellemző.

Elsősorban Nagy-Britanniában már több mint harminc éve foglalkoznak az építészek, a várostervezők és a rendőrség azzal, miként lehet város- és épülettervezéssel és bűncselekményeket megelőzni.²⁴ Különösen figyelemre méltó a Nagy-Britanniában 1989-ben kezdődött Secured by design projekt, amelyet a rendőri vezetők társasága és a Home Office is támogatott. Secured by Design-Award elismeréssel tüntették ki azokat az épülettervezőket, akik a tervezési stádiumban igénybe vették a rendőrség tanácsait. 1996 februárjáig 42 ezer ilyen elismerést osztottak ki. Valamennyi rendőrségnek van legalább egy bűnmegelőzési „design advisor” vagy „architectural liaison officer” szakembere. Ezeknek a rendőröknek nincs speciális építészeti képzettségük, a tervezett épületet rendőri szempontból véleményezik. Véleményt nyilvánítanak a bűnözési vagy a bűnözéstől való félelmi szempontból gyenge pontokról azért, hogy ne később kelljen a biztonság növelése céljából költséges beruházásokat végezni.²⁵

Hollandiában a Secured by design program alapján épült ki a rendőrség speciális tevékenysége, amelynek keretében lakásokról, lakóházakról vagy egész városnegyedekről nyilvánítanak véleményt, ha meghatározott technikai beavatkozások

²⁴ John Parker: *Crime and Urban Insecurity in Europe: The Role and Responsibilities of Local and Regional Authorities*. Council of Europe, International Conference, Erfurt, February 1997.

²⁵ Christian Weicht: i. m. 4–11. o.

válnak lehetőségessé. (Az ilyen szempontból biztonságosnak minősített nyolcvanezer lakás némelyikébe megkíséreltek ugyan betörni, a meglévő biztonságtechnikát azonban egyszer sem sikerült legyőzni.) 1989 óta Hollandiában a betörésvédelemre meghatározott szabványok vannak érvényben, és ezeket a szabványokat az építkezések közben kötelező alkalmazni.²⁶

Az építészeti bűnmegelőzés Skandináviában is ismert. Így Svédországban a betörések elleni nemzeti programot az igazságügyi minisztérium irányítja, és az építészeti hatóságokkal a főhatóság tartja a kapcsolatot annak érdekében, hogy az építkezések folyamán a biztonsági szempontok érvényre jussanak. Finnországban a kommunák a rendőrséggel szoros együttműködésben tervezik a lakónegyedeket, figyelembe véve egyrészt a köz- és közlekedésbiztonsági szempontokat, másrészt azt, hogy a fiatalok lakókörzetükben találhassanak szabadidős központokat. Általánosan elfogadott szemlélet, hogy a várostervezés nem értékelhető jelentőségén felül. Azaz a várostervezés nem okolható a bűnözésért, mégis számos bűncselekmény előzhető meg általa.²⁷

A szakirodalomban azonban – amint erre számos szerző utal²⁸ – széles körű *vita* folyik arról, hogy a szituációs prevenció megerősítésével a bűnelkövetők időben és térben áthelyezik a bűncselekmény elkövetését. Kitűnik: vannak olyan cselekmények, amikor az elkövetők a tettet mindenáron végrehajtják (például a kábítószer-élvező mindenáron pénzforráshoz akar jutni), ennek érdekében azonban esetleg a lopás rablásá válik. Más esetekben ilyesmire nincs bizonyíték. Általánosnak

---

²⁶ Uo.

²⁷ Uo.

²⁸ Így például Joachim Obergfell-Fuchs: i. m. 38–39. o.

tekinthető felfogás: az elkövetőknek egy csoportja, akiknek motivációja nem túl erős, a kedvezőtlen szituáció hatására lemond a bűnelkövetésről.

Az sem hagyható figyelmen kívül, hogy csak bizonyos fajta bűncselekmények előzhetők meg a szituációs bűnmegelőzés segítségével. Elsősorban az utcai bűnözés tartozik ide, tehát azok, amelyek közterületen történnek, vagy innen indulnak ki.

Ilyenek különösen

- anyagi károkozás (idesorolhatók a graffitik is),
- a gépjárművekkel összefüggő cselekmények,
- a lopás és betöréses lopás,
- részben idesorolhatók a lakásbetörések is.²⁹

A városépítészeti beavatkozások nem mindig érik el céljukat. A szanálási intézkedések felerősíthetik vagy koncentrálnak a bűnözést. Így például Dortmund egyik negyedében a bárokat bezárták. Ez azzal járt, hogy a környező városrészekben a prostitúció felerősödött. Emiatt viszont nem csak az ott lakóknak lett nehezebb az életük, de a rendőrségnek is új feladatai keletkeztek: fel kellett lépniük a futtatók és kábítószer-kereskedők ellen.

A jövő szempontjából mindenesetre biztató, hogy jelenleg előkészület alatt áll a lakónegyedek, lakóházak és lakások biztonsági szempontból való standardizálásának európai megállapodása. Önmagáért beszél az a tény, hogy mind ez ideig Németországban az ablakoknak csak a széllel szembeni ellenállásáról szóló szabványát vitték át a gyakorlatba, a betörési

---

²⁹ Christian Weicht: i. m. 4–11. o.

normák (DIN V ENV 1627-től 1630-ig) még nem kötelező érvényűek.³⁰

2.1. Például a közlekedésbiztonság

A prevenciónak ez a fajtája számos életterületen jól ismert. Elsősorban a közúti közlekedésben terjedt el. A közlekedés valójában konfliktusok sorozata, amelyeket le kell küzdeni, mégpedig úgy, hogy a közlekedő a konfliktus lehetőségét idejében észlelje, és megfelelő megoldást találjon a baleseti veszéllyel fenyegető súlyos konfliktus kivédésére. Másként fogalmazva: a közlekedő személy a másik közlekedő részéről kiinduló támadások sikeres kivédése sorozatán keresztül vezeti járművét a kiindulási ponttól a célig. Eközben természetesen maga is keletkeztet konfliktushelyzeteket (vagy: támadást intéz a másik ellen), amelyeket vagy ő magának vagy a másik közlekedőnek kell semlegesítenie. Sokáig azt gondolták: jogismeret és megfelelő színvonalú jogkövetési készség elégséges eszköz a biztonsághoz. A motorizáció növekedésével párhuzamosan azonban a szakemberek csakhamar rájöttek: a rohamosan terjedő veszélyhelyzetek kivédésére a lakosság felkészületlen. Emiatt számos szabályosan közlekedő egyén is sérelmet szenved, ennek következménye akár halál is lehet. Következésképp nem elegendő, ha valaki maga nem sért jogot, arra is szükség van, hogy más (szándékolt vagy akaratlan) jogsértését idejében felismerje, és megtalálja a saját (és mások) biztonságát szolgáló megfelelő ellenszert. Másként fogalmazva:

---

³⁰ Uo. A rendőrségi szakértő tanulmányát függelék követi, amely részletesen, pontokba rendezve taglalja a szituációs bűnmegelőzés legfontosabb feladatait, kezdve a város mint térség kialakításától az építészeti dizájnon, a parkolóhelyek kialakításán, a közvilágítás kritériumain, a lakótérség vonzóvá tételén át az egész kérdéskör menedzseléséig és az esetleges rongálások esetén adódó teendőikig. Bővebben lásd az *Összegzés és javaslatok* című fejezetet.

rendelkezzen a közlekedő a veszélyhelyzet idejében való felismerésének képességével, legyen kész a fenyegető következmény elhárítására, és tudja, hogy milyen lehetőségek állnak rendelkezésére. Ennek technikáját nevezik defenzív vezetésnek, aminek technikáját „jobb helyeken” elméletben és gyakorlatban tanítják.³¹ Ahol ilyenre nincs alkalom, ott az autósok – saját vagy más példáján – a mindennapi gyakorlatban mintegy 6-10 év alatt tanulják meg, mialatt kb. 60-100 ezer kilométert vezetnek le.

Ennek a technikának a lényege tehát annak elsajátítása, hogy a fenyegető konfliktusokat idejében, azok vészjósló előjeleiből sikerüljön felismerni, és a közlekedő ember az egyedi esetet egy korábban megtanult és az agy tudatalattijában mélyen rögzült, ám vészhelyzet esetén azonnal előhívható mintával összehasonlítva, sikeres vészkijáratra leljen. Az ilyen személy tehát megfelelő biztonsági beállítódással vesz részt a forgalomban. Ez a szint természetesen számos tényező által befolyásoltan – egyénenként, és az egyén esetében is különféle tényezők függvényében – eltérő, ám többé-kevésbé jelen van. Akiből ez teljesen vagy nagymértékben hiányzik, az uralhatja bármily tökéletesen a járművet, alkalmatlan autó vezetésére.

A közlekedő embert azonban a környezete is nagymértékben befolyásolja, ennek függvényében kisebb vagy nagyobb arányban hoz *szituációadekvát döntést*. A közlekedésbiztonsággal foglalkozó tudományterületeken már több évtizede elismert és sokszorosan bizonyított tény, hogy *sokkal célszerűbb, könnyebb, olcsóbb a környezetet az emberi beállítódáshoz igazítani, az emberek többségének jellemző tulajdonságaihoz alkalmassá*

³¹ Magyarországon az integrált továbbképzés mindmáig nem valósult meg. Egyes elméleti elemeit oktatják az alapfokú járművezetői képzésen (amikor ez még túl korai), gyakorlati elemeit pedig a különféle úgynevezett „csúszós pályán” történő gyakorlással lehet – önkéntes alapon – elsajátítani.

tenni, mint mindenáron arra törekedni, hogy az ember alkalmazkodjon a környezet igényeihez. Erre számos, mindenki által ismert – bár a nem specialista számára talán fel sem tűnő – példa hozható fel. Ilyenek a tájékozódást megkönnyítő útburkolati jelek, a jelzőtáblákon a betűk sebességfüggő (például városi környezetben kisebb, autópályákon nagyobb) nagysága, vagy a veszélyes kereszteződéseket felváltó körforgalmak.

A közlekedés körében természetes, hogy *a konfliktusokat ember (emberek)–jármű–környezet háromszögben kell megkísérelni feloldani,* ahol a járműnek többnyire már csak a „primer következmények” enyhítésében van szerepe. A konfliktusokat – a normakövetést elősegítő, a normasértésre csábításnak ellenálló, a jogkövető magatartásra ösztönző – minél kedvezőbb környezeti feltételek közepette kell megoldani. *A jó környezet* pedig minden esetben az épített és a normaszegésről „lebeszélő” külvilágot értjük.

A prevenció említett fajtájának alkalmazására annál inkább szükség van, mert a társadalom jelentős része legfeljebb bocsánatos bűnnek tekinti azoknak a jogsértéseknek a többségét, amelyeket a jogalkotó azért rendel büntetendőnek, mivel a normasértés a társadalomnak nagyon súlyos károkat okoz. A lakosság ugyanis egyidejűleg kettős hatás alatt áll. Egyik részről a gazdasági lobbizás vonzóvá teszi a gazdagságot, és nem törődik azzal, hogy ennek élvezete milyen kedvezőtlen hatásokkal jár együtt. Bár mind több szó esik a biztonságról, az új autók mégis – növekvő biztonsági paraméterekkel párhuzamosan, vagy ezeknél függőbb tempóban – egyre nagyobb teljesítménnyel, gyorsító képességgel és végsebességgel dicsekedhetnek. A gyárak között hatalmas verseny folyik a kuncsaftokért. Ez mára ahhoz vezetett, hogy a nagy sebességű autóknak egyúttal nagy a

biztonságuk is – de sajnos elsősorban nemcsak a nagy sebességet, hanem ezzel együtt a nagy biztonságot is csak a biztonságot megfizetni képes tulajdonosok és az általuk szállított utasok számára biztosítja. (Eközben az elmúlt háromnegyed évszázadban az ember – képességeit tekintve – mit sem változott: továbbra is óránként kb. 20-30 km az a sebesség, amelynél még nagy valószínűséggel mindig hibátlanul tud dönteni és cselekedni.) Nem nehéz belátni, hogy minél tehetősebb valaki, annál inkább képes a saját, a befektetés függvényében egyre magasabb színvonalú biztonságát megvásárolni. A propaganda arról szól, hogy ha sokat áldozol a kocsidra, akkor hajts nyugodtan gyorsan, figyelmetlen is lehetsz, magad és a kocsiban ülők biztonsága felől nyugodt lehetsz, megvéd a korszerű technika. Arról nem esik szó, hogy – többnyire – a saját biztonság növelésével fordított arányban változik a többi autós biztonsága. A nem motorizált közlekedőkre – elsősorban a gyalogosokra – pedig csak nagyon lassan kezd ráterelődni a figyelem. Ők valójában már korábban sem jelentettek veszélyt az autósokra, bár – épp ezért – körükből kerül ki a legtöbb áldozat. A csábítás tehát nagy: miért vesz valaki száguldásra alkalmas kocsit? Biztosan nem azért, hogy lépésben poroszkáljon az utakon. A sérthetlenségi mítosz is dolgozik az emberben: igaz, hogy sok ember okoz vagy szenved el balesetet, de ő bizonyosan kivétel lesz, bár ugyanolyan magatartásmintákat követ, mint azok, akik balesetekbe keverednek.

Az állam reakciójaként maradna a veszélyes magatartást tanúsítók hatalmi eszközzel való megrendszabályozása. A „zéró tolerancia” korlátozott hatása azonban jól megfigyelhető a különféle közlekedési vétségeknél (is). Korábban – a motorizáció alacsony fokán – nyíltan hangoztatott elv volt az, amiről ma már szó sem esik, hiszen mindenki által belátható, hogy

megvalósíthatatlan: lehetőleg egyetlenegy, a rendőrség szemeláttára elkövetett szabálysértések közül pedig valóban egyetlen szabálysértés sem maradhat megtorlatlanul. Ennek az elvnek az érvényesülése tömeges normasértések körében eleve reménytelen.

A balesetek, az életre szóló rokkantsággal és halállal járó, valamennyi adófizető polgárt általában, a sérültet és környezetét pedig különösen érzékenyen érintő normasértések elszaporodása ellen ezért terjedt el a közlekedésben az előbbieken ismertetett módszer, amely tehát nem az embert akarja késztetése ellenére jó útra téríteni, hanem olyan környezetet kínál, amely önkéntes normakövetésre veszi rá az egyébként normasértésre „predestinált” embert.

Az, hogy a várostervezés a közlekedés biztonságának szempontjait figyelembe veszi, ma már a német városokban evidencia. Az is, hogy ezáltal számos baleset megelőzhető. Ide sorolhatók a lakóövezeti zónák, amelyek léte ma már természetes.³²

2.2. Például a közbiztonság

A közlekedési balesetek okozóinak többsége nem bűnöző. Azok sem, akik gondatlanságuk folytán súlyos károkat idéznek elő. Bár életük folyamán – mint mindenki más – kisebb-nagyobb normasértéseket elkövetnek, általában azonban tartózkodnak azoktól a cselekedetektől, amelyek alapján az emberek többsége elhatárolja magát a bűnözőktől. (Bár érdemes ezúttal arra is felhívni a figyelmet: számos – és egyre növekvő számú – olyan, a jogalkotó által olykor súlyos bűncselekménynek deklarált normasértést ismerünk, amelyet az emberek jelentős része vagy

---

³² Christian Weicht: i. m. 4–11. o.

csak azért nem valósít meg, mert nincs rá lehetősége, vagy az emberek jelentős része (olykor többsége) maga is elkövet. Mégpedig azért, mert erkölcsi érzéke közömbös vagy morális beállítódása kifejezetten ellentétes a hivatalos megítéléssel. Példaként elegendő itt hivatkozni az olyan intellektuális vétkekre, mint a számítógépes szoftverlopás, vagy a különféle környezetkárosítás, továbbá a feketegazdaság aktív és passzív részesei által a korántsem intellektuálisnak nevezhető bűncselekményi tényállások megvalósítóira.

E helyütt is érvényes a korábban tett két megállapítás:

- A gazdasági lobbizás vonzóvá teszi a gazdagságot, és nem törődik azzal, hogy ennek élvezete milyen kedvezőtlen hatásokkal jár együtt. Az érdekek vezérelte magatartás gyakran szembekerül a törvények követelményeivel.
- A „zéró tolerancia” gyakorlatilag alkalmazhatatlan.

Megállapítható, hogy a bűnözés egyre szélesebb spektrumában már jelenleg sem, a jövőben meg különösen *nem a normakövetés – jogszabályokra támaszkodó – következetes kikényszerítése a bűnmegelőzés leghatékonyabb eszköze.*

A bűncselekmények körén belül a lakosság számára legirritálóbb vétkek a szituációs, tehát helyhez és időhöz köthető bűncselekmények; ezek közül is elsősorban azok, amelyek váratlanságuknál fogva különösen nehéz helyzet elé állítják a támadásra felkészületlen egyént.

Úgy véljük, nehéz volna nem érzékelni az „áthallást” a közlekedési és az egyéb szituációs bűncselekmények jellegzetességei között. Ha pedig ilyen létezik, akkor kézenfekvő, hogy a közlekedésben jól bevált eszközöket és módszereket ide

is adaptáljuk.³³ Mert ugyan mi különbség van egy tapasztalatlan autós és egy újdonsült lakástulajdonos meglepetése között, amikor egyik esetben sem találja meg a „vészkijáratot” támadójával szemben. Az is régről ismert tény, hogy mindkét életterületen vannak, „akiket üldöz a sors”. Egyik esetben visszatérően balesetbe keverednek, másik esetben újra meg újra bűncselekmények áldozataivá válnak. A „született viktímek” tábora mindkét körben nagy, és egyik körben sem ismeretlenek azok, akik felváltva hol az egyik, hol a másik szerep hordozói. Most azonban elsősorban mégsem róluk van szó. Részint azokról az elkövetőkről kell említést tennünk, akik költség–haszon (vagy előny–hátrány) elemzést végezve döntenek arról, hogy elkövessenek-e egy bűncselekményt, részint azokról a potenciális áldozatokról, akiket az előbbi körbe sorolt személyek vagy megtámadnak, vagy – a tettes számára nem eléggé vonzó környezeti feltételek esetében – „futni hagynak”.

Vegyük észre: *egyfajta* prevenciós stratégia az, amely a potenciális elkövetőket (a majdani bűnözők utánpótlását) kívánja legtöbbször családjával, társasági, lakó- és iskola-közösségi környezetével együtt szocializálni. Ez fontos, a jövőnek szóló és az elmúlt évszázad számtalan kísérletét, sikereit és főleg kudarcait számba véve meglehetősen kétes kimenetelű, ám mellőzhetetlen erőfeszítés. A *szituációs bűnmegelőzés másfajta* prevenciós stratégia, amelynek a szituációs bűncselekmények körére korlátozódó (bár a megoldási módszereket és eszközöket tekintve messze azon túlmutató), rövid távon mérhető sikereket (vagy kudarcokat) felmutatni képes eszköztára van. Nem véletlen, hogy a rendőrség világszerte ezzel

---

³³ Erre biztat Kube, amikor azt állítja: ezeknek a prevenciós programoknak ember–ember és ember–környezet interakciókat kell befolyásolniuk. Edwin Kube: i.m. 318. o.

a módszerrel dolgozik, kísérletezik, ezért nyugodtan nevezhetjük *rendőrségi bűnmegelőzésnek*. Erre vezethető vissza az a tény is, hogy ahol ezt a módszert magas színvonalon alkalmazzák, ott a környezetformálás valamilyen módon a rendőrség kompetenciájába tartozik.

A környezeti dizájn és a bűnmegelőzés kapcsolata nem nagy múltra tekint vissza. Mindazonáltal ma már elsősorban az Amerikai Egyesült Államokban, Kanadában, Ausztráliában magas színvonalon művelik, és kezd meghonosodni – mint viszonylagosan önálló bűnmegelőzési szakterület – Európában is, főként Nagy-Britanniában, Hollandiában és a skandináv országokban. A kilencvenes évek második felétől Németországban is egyre gyakrabban kerül a figyelem előterébe.

Ennek a szemléletnek bizonyos elemei már Magyarországon is gyökeret vertek. Elsősorban a Szomszédok Egymásért Mozgalom (SZEM) tartozik e körbe. Ez azonban csak egy komplex rendszer – egyébként ugyancsak Kanadából hazaszármaztatott – része.³⁴ Szó esik különféle javaslatok körében az olyan biztonság-növelő lehetőségekről, mint például a jobb közvilágítás vagy az áttekinthetőbb közterület, a nagyobb tisztaság, a fal-firkák gyors felszámolása iránti igény. Ezek a szórványos és rendszerbe nem foglalt ötletalmazok, ha nem haszontalanok is, azonban messze nem elegendőek. Fontos volna a teljes, bűnmegelőzést szolgáló környezeti tervezést egységes rendszerként kezelve legalább a jövő építészeti megoldásainál (ideértve elsősorban a lassan halaszthatatlanná váló lakótelepi rekonstrukciókat és az egyéb lakókörnyezeti szanálásokat) alkalmazni.

³⁴ Ezúton is köszönettel tartozunk a több évtizedes kanadai száműzetésből a rendszerváltozáskor hazatérő *Kopácsy Sándornak*, az Országos Közbiztonsági és Bűnmegelőzési Közalapítvány első elnökének, hogy „zsákjában hozta” ajándékba ezt az eszközt.

2.3. Összegzés helyett

Az előzőekben annak érdekében kívántunk érvelni, hogy a hosszú távú, sokszereplős, politikai és nagyszabású állami beavatkozást, bonyolult és költséges programokat igénylő prevenciós programok *mellett* helyet követelnek maguknak az előbbinél rövidebb távon eredményt vagy kudarcot bizonyítani képes, ezért viszonylag gyors beavatkozást lehetővé tevő intézkedések. Ezek egy része jelenleg a nagyvárosi – ezen belül is különösen a lakótelepi – bűnözés visszaszorítása érdekében időszertűvé váló intézkedések megkezdését teszi szükségessé.

Általánosságban is leszögezhető: a szituációs bűnmegelőzés a jövőben számos, eddig kihasználatlan lehetőséggel szolgál a prevenciós szakemberek, közöttük is főként az e területre hivatásuknál és konkrét ismereteiknél fogva elsődlegesen predesztinált rendőröknek.³⁵ A rendőrségnek a bűnügyek felderítése során hazánkban is indokolt az eddiginél nagyobb figyelmet fordítania azokra az elsősorban a konkrét fizikai környezetben rejlő hiányosságokra, a bűnelkövetést tipikusan megkönnyítő körülményekre, amelyek megfelelő absztrahálás után segítséget nyújthatnak a további bűncselekmények elkövetésének elkerülésére. Különösen e körbe tartozik az épített környezet, valamint a bűncselekmény szereplőinek viselkedése.

---

³⁵ A külföldi gyakorlat – Kanadától Ausztráliáig és az Amerikai Egyesült Államoktól Svédországon át Németországig – egységes abban, hogy a teljes szekunder prevenció „gazdája”, valamennyi részterületének sikeres műveléséért felelős intézménye a *rendőrség*. Lásd erre a régebbi szakirodalomból Edwin Kube: i. m. 271. és köv. o.; újabban pedig a CPTED-programok megvalósításával kapcsolatos internet-szakirodalmat. Továbbá: *Kriminalprävention aus Sicht der Polizei – eine Aufgabe auch für Architekten und Stadtplaner?* http://www.e-doca.net/Resources/Articles/Kriminalpraevention_eine_Aufgabe_fur_Stadtplaner_Internetvers.pdf. Jellemző a várostervező–építész–rendőr együttműködés. Nagy-Britanniában ennek több mint harmincéves a hagyománya.

A kiút a szituációkezelés és ezáltal a prevenció. Ha ez nem lehetséges, még mindig rendelkezésre áll a következménycsökkentés. Ebből adódnak a legfontosabb feladatok: a szituációs szereplők felkészítése részint valamely magatartás tanúsításának valószínű (lehetséges) következményeire, részint – támadás esetén – a szituációadekvát válaszreakció elsajátítására.

Ennek során

- a potenciális sértetteket meg kell ismertetni a biztonságos és a kockázatos (veszélyes) viselkedés közötti átmenet jellemzőivel,
- ellenstratégiát kell megtanulni, és alkalmazási szinten interiorizálni,
- tréningekre van szükség a konkrét alkalmazás gyakorlati elsajátítására és ezen ismeretek rutinszerű szinten tartására.

Ugyancsak fel kell deríteni, és megfelelően absztrahálni szükséges a (különbéle) környezet hatását a motivációra és a döntésre. Ennek része az egyes, tipikus vonzó és taszító elemek összegyűjtése, működési mechanizmusuk megismerése. Mind a magyar, mind a külföldi bűnügyi szakembereknek – ideértve az e téren tevékenykedő pszichológusokat, szociológusokat, várostervezési specialistákat – nagy bűnmegelőzési gyakorlati tapasztalatuk van, ezek azonban Magyarországon mind ez ideig nincsenek rendszerezve.³⁶

---

³⁶ Lásd erre Marcus Felson – Ronald V. Clarke: i. m.; továbbá: Situational Crime Prevention aspects taken from “situational crime prevention: successful case studies” by professor Clarke, Ronald: *Dean at the School of Criminal Justice*. Rutgers, New Jersey State University

A potenciális stratégia legfontosabb pontjai:

- Általános érvényű, esetleg konkrét esetből kiinduló, ám általánosítható taktikai tanácsok.
- Az előbbi elven nyugvó, ám szituációs gyakorlatokba ágyazott gyakorlati felkészítő gyakorlatok megfelelő célcsoportoknak.
- Látványos környezeti beavatkozások a biztonsági tér (defensible space) megteremtésére, elsősorban lakóövezetek, ezek kiszolgáló (infrastrukturális) létesítményei és a bevásárlóközrtek környezetében.

Mindehhez a következőkből kell kiindulni:³⁷

- A kérdés elemzése.
- A speciális kriminalitási, illetve környezeti problémák definiálása és szelektálása.
- Az előbbiekre támaszkodó, megalapozott hipotézisek, valamint ezekre épülő stratégiák kifejlesztése.
- Az előbbiekből egyes intézkedések és intézkedéscsomagok levezetése (ideértve az erőforrásokat és az időtervet).
- Az intézkedések megvalósítása.
- A program végrehajtása és evaluálása.

E rész zárásaként, végezetül, összehasonlításképpen táblázatos formában is bemutatjuk a két prevenció terület néhány fontosnak tekinthető, eltérő és hasonló vonását (1. számú táblázat).

---

³⁷ Edwin Kube: i. m. 319. o.

1. számú táblázat

Szituációs bűnmegelőzés	Társadalmi bűnmegelőzés
<i>A beavatkozás eltérő, mert</i>	
biztos	bizonytalan
olcsó	drága
kockázatorientált	kockázatfüggetlen
konkrét	absztrakt
rövid távon ható	közép- és hosszú távon ható
Közvetlen kapcsolat van a rendszer- elemek között, ezért azok viszonyai, kölcsönös egymásra hatásuk viszonylag könnyen áttekinthető	Nincs közvetlen kapcsolat a rendszer- elemek között, ezért azok viszonya, kölcsönös egymásra hatása nem vagy csak nehezen áttekinthető
Cél: környezetátalakítás	Cél: társadalomalakítás
Célcsoport: ismert, beazonosítható	Célcsoport: nem definiálható, ezért be sem azonosítható, közelebbről meg nem határozható és változó összetételű célcsoport
Hatása mérhető	Hatása nem vagy csak áttételesen mérhető
Rövid távon kiszámítható következmény	Közép- és hosszú távon nehezen becsülhető, bizonytalan következmény
Kevés bizonytalansági tényező	Sok bizonytalansági tényező
Félelem azonnal vagy gyorsan felszámolható (erőszak, rablás); ha nem, a rendszer önjavításra képes	Félelem csak a sokára működésbe lépő rendszer után számolható fel (esetleg)
Jórészt mentes az irreális elemektől	Irreális elemekkel gazdagon ellátott
<i>A beavatkozás hasonló, mert</i>	
feltétlenül indokolt	feltétlenül indokolt
szervezett bűnözéssel szembeni fellépésre kevésbé vagy nem alkalmas	szembeni fellépésre kevésbé vagy nem alkalmas
hivatali (intellektuális) bűncselekmények megelőzésére nem alkalmas	hivatali (intellektuális) bűncselekmények megelőzésére nem alkalmas

A közeljövő izgalmas feladatának ígérkezik Magyarországon is rendszerbe állítani a szituációs bűnmegelőzést. E könyv arra tesz kísérletet, hogy megalapozza a legfontosabb sarokpontok meghatározását. Ehhez magyarországi és nemzetközi kutatásokat vesz igénybe.

Irodalom

- CLARKE, Ronald V.:** Situational Crime Prevention: Its Theoretical Basis and Practical Scope. In: **TONRY, Michael – MORRIS, Norval (eds.):** Crime and Justice: An Annual Review of Research. University of Chicago Press, Chicago, 1983
- CLARKE, Ronald V.:** Situational crime prevention – succesful case studies. Harrow and Heston, New York, 1992
- CLARKE, Ronald V.:** Situational Crime Prevention: Succesful Case Studies. Harrow and Heston Albany, 1997
- CLARKE, Ronald V.:** Situational crime prevention. In: **TONRY, Michael – CLARKE, Ronald V. – HOMEL, Ross:** A revised classification of situational crime prevention techniques. In: **LAB, Steven P. (eds.):** Crime prevention at a crossroad. Highland Heights–Cincinnati, 1997, pp. 17–27.
- ECK, John E. – SPELMAN, William:** Problem-Solving: Problem-Oriented Policing in Newport News. National Institute of Justice, Washington, 1987
- FARRINGTON, David P. (eds.):** Building a safer society. Strategic approach to crime prevention. The University of Chichago Press, Chichago–London, 1995, pp. 91–150.
- FELSON, Marcus – CLARKE, Ronald V.:** Opportunity Makes the Thief – Practical theory for crime prevention.
<http://www.homeoffice.gov.uk/rds/prgpdfs/fprs98.pdf>
- JEFFERY, Ray C.:** Crime Prevention Through Environmental Design. SAGE, Beverly Hills, 1971
- KNUTSSON, Johannes:** The Swedish Experience of Situational Crime Prevention. *Studies on Crime and Crime Prevention*, vol. 7., no. 2., 1998
- KUBE, Edwin:** Systematische Kriminalprävention. BKA Forschungsreihe Sonderband, Wiesbaden, 1987
- NEWMAN, Oscar:** Defensible Space: Crime Prevention Through Urban Design. MacMillan Co., 1972
- NORTHOFF, Robert (Hrsg.):** Handbuch der Kriminalprävention. Nomos, Baden-Baden, 1997 <http://www.uni-kiel.de/isk/cgi-bin/files/Frauen.pdf>

OBERGFELL-FUCHS, Joachim: Ansätze und Strategien Kommunaler Kriminalprävention. Iuscrim, Freiburg, 2001

PARKER, John: Crime and Urban Insecurity in Europe: The Role and Responsibilities of Local and Regional Authorities. Council of Europe, International Conference, Erfurt, February 1997.

RIEDEL, Claudia: Situationsbezogene Kriminalprävention. Lang, Frankfurt am Main, 2003

ROACH ANLEU, Sharyn L.: The role of civil sanctions in social control: a socio-legal examination. *Crime Prevention Studies* vol. 9., 1998

http://www.popcenter.org/library/crimeprevention/volume_09/Role_ofCivilSanctions.pdf

SMITH, Martha J.: Regulating opportunities: multiple Roles for civil remedies in situational crime prevention. *Crime Prevention Studies*, vol. 9., 1998, pp. 67–88., 71.

WEICHT, Christian: Kriminalpraevention aus Sicht der Polizei – eine Aufgabe auch für Architekten und Stadtplaner? *Die Kriminalpraevention*, 1/2002.